

Lex Sarah – rapport och anmälan av missförhållande eller påtaglig risk för missförhållande

<i>Styrdokument</i> <i>Riktlinje</i>	<i>Beslutat av</i> <i>Förvaltningschef</i> <i>dnr VON 137/18</i>	<i>Gäller från och med</i> <i>2017-01-30</i>
<i>Dokumentansvarig</i> <i>SAS</i> <i>Skribent</i> <i>SAS</i>	<i>Gäller för</i> <i>Vård- och omsorgsförvaltningen</i>	<i>Senast reviderad</i> <i>2018-05-25</i>

Bakgrund.....	3
Målgrupp.....	3
Implementering	7
Uppföljning, utvärdering och ändring	7
Styrdokument	8

Bakgrund

Lex Sarah är de bestämmelserna i socialtjänstlagen (SoL) och i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) som reglerar anställdas m.fl. skyldighet att rapportera missförhållanden och påtaglig risk för missförhållanden som rör den som får eller kan komma i fråga för insatser i verksamheten. Bestämmelserna tillämpas inom socialtjänsten, i verksamheter enligt lagstiftningen om stöd och service till vissa funktionshindrade och vid Statens institutionsstyrelse.

Lex Sarah innebär en skyldighet för den som bedriver verksamheten att efter en mottagen rapport utreda och avhjälpa eller undanröja missförhållandet eller den påtagliga risken för missförhållande. Vidare ingår en skyldighet att snarast anmäla till Inspektionen för vård och omsorg om missförhållandet eller den påtagliga risken för missförhållande är allvarligt.

Syftet med bestämmelserna om lex Sarah är att kvaliteten i verksamheten ska utvecklas och att missförhållanden ska rättas till. Det är viktigt att komma till rätta med brister i verksamheten och förhindra att liknande missförhållanden inträffar igen. Att rapportera missförhållanden är en viktig del i det systematiska kvalitetsarbetet.

Beskriv syftet med riktlinjerna/anvisningen, t.ex. uppfylla krav i lag eller föreskrift.

Målgrupp

Riktlinjen omfattar alla personer inom vård- och omsorgsförvaltningen samt de externa utförare som antingen driver entreprenad eller ingår i LOV, som har rapporteringsskyldighet.

Följande personer har rapporteringsskyldighet

De som fullgör uppgifter inom socialtjänstens ansvarsområde som avser SoL och LSS (gäller i regel *inte* legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal – se kommentar).

- Alla anställda
- Uppdragstagare – ledsagare, kontaktperson, kontaktfamilj, jourhem eller inhyrd personal från bemanningsföretag
- Praktikanter eller motsvarande under utbildning
- Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program
- Organiserade frivilligarbetare verksamma på uppdrag av kommunen

Kommentar

Inom socialtjänstens ansvarsområde som avser SoL och LSS omfattas i regel *inte* legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Om legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal förutom hälso- och sjukvårdsuppgifter utför uppgifter inom socialtjänstens ansvarsområde som avser SoL och LSS omfattas de däremot av bestämmelser enligt lex Sarah. Det förekommer till exempel i så kallade nattpatruller inom hemtjänsten. Patrullen kan bestå av undersköterska och sjuksköterska som arbetar tillsammans där sjuksköterskan även utför uppgifter inom socialtjänstens ansvarsområde som avser SoL och LSS.

Legitimerad personal ska däremot alltid informera berörd enhetschef om det inträffar händelser som beskrivs i riktlinjen för lex Sarah, rapport och anmälan av missförhållande eller påtaglig risk för missförhållande.

Definition av missförhållande

Med missförhållanden avses såväl utförda handlingar som handlingar där någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa.

Exempel på händelser som ska rapporteras

- **Fysiska övergrepp**
till exempel slag, nypningar, skakningar, hårdhänt handlag
- **Psykiska övergrepp**
till exempel bestraffningar, hot, trakasserier, kränkningar
- **Sexuella övergrepp**
till exempel sexuella anspelningar, sexuella handlingar och av psykisk karaktär
- **Brister i bemötande av anställda med flera**
till exempel brister i respekt för självbestämmande, trygghet och värdighet. Brister i hur den enskilde tilltalas, bristande respekt för enskildes ägodelar och hem.
- **Brister i omsorgen**
till exempel att den enskilde inte får tillräckligt att äta och dricka eller inte får stöd att till att borsta tänderna, tvätta sig och hålla sig ren som återkommande händelse, enklare försummelser som genom upprepning kan bli allvarigare
- **Brister i rättssäkerhet vid handläggning och genomförande**
till exempel att inte ta emot eller utreda ansökan, otillräcklig utredning, långa handläggningstider, otydliga beslut. Att tillämpa bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt felaktigt.
- Brister i fysisk miljö, utrustning och teknik
till exempel avsaknad av ändamålsenliga lokaler, brister i larmfunktion, avsaknad av ramper
- **Begränsning av brukarens fri- och rättigheter**
till exempel inlåsning, nedläggning, fysisk begränsning
- **Ekonomiska övergrepp**
till exempel stöld, förskingring eller utpressning

Rapportering

Den som är rapporteringsskyldig ska **genast**, när missförhållande uppmärksammas eller den rapporteringsskyldige får kännedom om händelse, rapportera missförhållande eller påtagliga risker för missförhållande skriftligen samt informera ansvarig enhetschef för den **verksamhet där missförhållandet skett**, eller dennes ställföreträdare.

Den skriftliga rapporten dokumenteras i stadens avvikelssystem. I avvikelssystemet skickas rapporten automatiskt till enhetschef för åtgärd och till socialt ansvarig samordnare.

Om ansvarig enhetschef, områdeschef eller SAS berörs av missförhållandet, ska rapportering göras till närmast högre chef.

Omedelbara åtgärder

Ett missförhållande eller påtaglig risk för missförhållande som har rapporterats ska avhjälpas eller undanröjas direkt. De nödvändiga åtgärder som situationen kräver ska direkt vidtas. Dokumentation ska göras fortlöpande.

Utredning

SAS diarieför inkommen avvikelserapport enligt lex Sarah. SAS kontaktar enhetschef och skickar även via e-post ett dokument med frågor så SAS kan inleda utredning. Enhetschef bistår SAS med den information som SAS efterfrågar för att säkerställa utredningen. Efter insamlat material från enhetschef, dokumentation och kontakt med andra berörda aktörer slutför SAS utredning och gör bedömning av allvarlighetsgrad. Enligt delegationsordningen ansvarar externa verksamheter själva för att utreda och anmäla, kopia ska skickas till SAS för information till nämnd.

Utredningen ska utvisa:

- vad det rapporterade missförhållandet, eller risken för ett missförhållande, har bestått i och vilka konsekvenser det har fått eller kunde ha fått för den enskilde
- när den muntliga eller skriftliga rapporten har tagits emot
- när och hur missförhållandet, eller risken för ett missförhållande, har uppmärksamats
- när missförhållandet har inträffat
- de orsaker till missförhållandet, eller risken för ett missförhållande, som har identifierats
- om något liknande har inträffat i verksamheten tidigare och i så fall varför det har inträffat igen, och
- bedömningen av om något liknande skulle kunna inträffa igen

Av utredningen ska det vidare framgå:

- vilka åtgärder som har vidtagits för att undanröja eller avhjälpa missförhållandet, eller risken för ett missförhållande, samt tidpunkt för dessa,
- vad som i övrigt framkommit under utredningen, och
- vilket beslut eller ställningstagande som utredningen har avslutats med

För varje uppgift som dokumenteras under utredningen ska det framgå:

- vilket datum uppgiften dokumenterades
- varifrån uppgiften kommer
- vad som är faktiska omständigheter och vad som är bedömningar
- vem (namn och befattning eller titel) som har dokumenterat uppgiften.

Enhetschef ansvarar för att nödvändig dokumentation görs i brukarens journal.

Vid bedömning om avvikelse

Om SAS gör bedömning att avvikelserna inte är så pass allvariga för att göra en "utredning eller anmälan enligt lex Sarah" men att åtgärder måste vidtas för att liknande händelser inte inträffar igen blir det en avvikelse. Enhetschef dokumenterar vilka åtgärder som ska vidtas, SAS skriver en kommentar och bedömning och avslutar därefter avvikelserna. Enhetschef informerar berörd personalgrupp om avvikelserna utifrån händelseförlopp, bakomliggande orsaker, bedömning av allvarlighetsgrad och åtgärder som behöver vidtas för att förebygga att det inte händer igen.

Vid bedömning om "risk för missförhållande" eller "missförhållande"

Om SAS gör bedömning att händelsen är en risk för missförhållande eller missförhållande gör SAS en tjänsteskrivelse. Utredningen skickas till ansvarig enhetschef som informerar berörd personalgrupp om avvikelserna utifrån händelseförlopp, bakomliggande orsaker, bedömning av allvarlighetsgrad och åtgärder som behöver vidtas för att förebygga att det inte händer igen. SAS skriver en kommentar i avvikelserapporten enligt lex Sarah, bifogar utredningen och avslutar avvikelserna.

Vid bedömning om "risk för allvarligt missförhållande" eller "allvarligt missförhållande"

Om SAS gör bedömning att händelsen är en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande eller ett allvarligt missförhållande, ska SAS snarast anmäla händelsen till Inspektionen för vård och omsorg på särskild blankett, dock senast två månader efter det att anmälan gjorts. Innan anmälan görs/utredning skickas till Inspektionen för vård och omsorg ska förvaltningschef, nämnd, ansvarig områdeschef samt enhetschef informeras och ta del av anmälan enligt lex Sarah, den ska även diarieföras.

Enhetschef informerar därefter berörd personalgrupp om avvikelserna utifrån händelseförlopp, bakomliggande orsaker, bedömning av allvarlighetsgrad och åtgärder som behöver vidtas för att förebygga att det inte händer igen. En månad efter utredning är färdigställd ska ansvarig områdeschef återkoppla till SAS hur vidtagna åtgärder enligt utredning åtföljts av berörd verksamhet. SAS skriver en kommentar i avvikelserapporten enligt lex Sarah, bifogar "anmälan enligt lex Sarah" och avslutar avvikelserna.

Återkoppling av beslut från Inspektionen för vård och omsorg

Beslut från Inspektionen för vård och omsorg lämnas till vård- och omsorgsförvaltningen och SAS återkopplar till ansvarig enhetschef som i sin tur ansvarar för att vidare informera brukare och/eller närstående samt berörd personal. Enhetschef ansvarar för att föreslå åtgärder vidtas. SAS informerar nämnden om beslut från IVO vid nästkommande sammanträde.

Åtgärder för att förebygga att missförhållandet inte upprepas

Berörd chef ansvarar för att:

- lex Sarah rapporter på olika sätt används i det systematiska förbättringsarbetet
- rapporterna är en del av det material som verksamheten sammanställer och analyserar för att uppmärksamma mönster och trender för att förebygga att inte missförhållande upprepas
- Rapporterna används som underlag för att vidta nödvändiga åtgärder för att säkra verksamhetens kvalitet. Exempelvis i form av översyn av befintliga rutiner, upprättande av nya rutiner, schematekniska frågor, följsamhet till riktlinjer och introduktion av ny personal
- bakomliggande orsaker till uppmärksammas händelse diskuteras med berörd personalgrupp ur brukarperspektiv, på individ och gruppnivå
- Rapporter uppmärksammas som en nödvändig och viktig del i det systematiska förbättringsarbetet och att det handlar om en kvalitetssäkring av verksamheten ur ett större perspektiv.

Implementering

Enhetschef ansvarar för att:

- Säkerställa att riktlinjen är väl känd och tillämpas i verksamheten

Uppföljning, utvärdering och ändring

Uppföljning av riktlinjen i ledningssystemet görs årligen i samband med egenkontroll och verksamhetsuppföljning.

Dokumentansvarig ansvarar för att:

- Utvärdera riktlinjen minst en gång per år och ändra vid behov

Enhetschef ansvarar för att:

- Fortlöpande, minst en gång per år ge information om lex Sarah, riktlinje och rapportering, både muntligen och skriftligen. Vid nyanställning eller påbörjad praktikperiod.
- Signalera behov av ändringar i riktlinjen till dokumentansvarig.

Samtliga medarbetare ansvarar för att:

- Följa riktlinjen

Styrdokument

- Socialtjänstlagen (2001:453) 14 kap. 3-7 §§ och 7 kap. 6§
- Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387) 24 a – 24 g §§ och 23§
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2011:5, lex Sarah
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2011:9, om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete